

Культура і Побут

№ 17

Неділя, 25-го квітня 1926 р.

№ 17

Зміст. П. Козицький. Про кризу української музичної творчості. — С. Пилипенко. На порядку денному — літературознавство. — І. Дніпровський. Гендлярі славою або мобілізація чернів. — М. Гук. Плужанська творчість. — Т. Орісін. Рамками. Фейлетон. Останні. — Москва любовна. Креснаство. Проф. С. Таранушенко. Архітектурне обличчя слобжанського містечка й села. Театр. Кіно. Ю. Смолич. Репертуарний голод і конкурси. — К. Дубилів. ВУФКУ і креснаство. Нові видання. Хроніка. Шахи.

Про кризу української музичної творчості.

В пресі за останні часи, в статтях про музичні справи, чується нотка, що викликають певну тривогу. Ми маємо на увазі статті: Костенка «До розвитку української музики» («К. і П.» № 13) і Крем'янецького «Про кризу української музичної творчості» (Укр. муз. газета № 3).

Обидва автори роблять огляд української музичної творчості і констатують тут наявність гострої кризи, кризи, що, на наш погляд, може мати загрозливі для дальшого зросту укр. музичної справи наслідки. На думку Костенка — сучасна музична ситуація настільки вимагає остаточного виявлення класової ідеології української музики та особливого підвищення композиторської кваліфікації, і порятунком може бути лише «об'єднання активних композиторських сил у міцний гурток». Цеб-то, за причини цієї кризи т. Костенко визнає причини ідеологічно-організаційного порядку з одного боку і деякі дефекти композиторської кваліфікації з другого.

Тов. Крем'янецький робить значно глибшу аналіз. Оскільки його стаття мало відома для широких мас громадянства, я наведу в загальних рисах її зміст. Перед сучасним українським композитором стоять, на його думку, такі конкретні завдання: «задовольнити безпосередні потреби пролетаріату і селянства (клубних і сільбудівських хорів), задовольнити потреби інтелі (загальних і музичних); крім того стоїть ще завдання залучити велику концертну естраду і оперну сцену, цеб-то він (музикант) мусить примушувати до творів такого обсягу й якості, що могли б претендувати на європейське значіння». Іншими словами, українському композиторові приходить в своїй роботі охоплювати «такі крайні точки, як примітивний клубний хор і симфонія та опера!». А тим часом, пише він далі: «творча продукція всіх українських композиторів за кілька останніх років не дорівнюється річної продукції одного значного європейського композитора». Причину цього тов. Крем'янецький вбачає в тих умовах, за яких українському композиторові доводиться працювати: «він є організатор, громадський діяч, педагог, літератор та інші, та інші. Жодна, навіть найдрібніша справа не обходиться без його участі. Така надмірна переобтяженість не дає йому змоги працювати над собою, удосконалювати свою композиторську техніку, а це негативно впливає на його творчість і не дає змоги приступити до великих музичних форм, що потребують великого зосередження й багато вільного часу».

Стан дійсно ненормальний. Бо коли Моцарт чи Бетховен, чи Вагнер мали величезну «нагрузку», — то їх нагрузка була, так би мовити, по прямій спеціальності (диригентство, замовлення на муз. твори). Український композитор має нагрузку, як казуть, «на всі боки».

І в цій переобтяженості дійсно й лежить основна причина музичної творчості.

Над цим треба серйозно замислитися.

Учнів консерваторій і зокрема теоретичних класів, революція розбила на дві групи: на «общественників», цеб-то тих, хто взяв за свій обов'язок взяти участь в громадському будівництві і «аналітичних», ті, що залишили в шкурлунінні своєї професії, одхренюючись од всього, що з тією професією прямо не було зв'язано. Українцями без винятку прийшлося кинути в гуцулявину громадського будівництва. З початку на студентських лавах їм прийшлося витримати «облогу» в боротьбі за своє «музично-самовизначення». Потім довелось взяти на свої плечі музичні ВУЗ'и (особливо у Києві), завойовувати команди вишків на концертному, музично-громадському полях, вести поважну організаційну роботу і ще й творити. І це доводилось робити в умовах першої боротьби, коли напроцьовані йшли озброєні культурою і технікою спеціалісти, коли старіше покоління композиторів і Стеценко і Леонтович, і Степовий один за одним мерли! І не дивно, що нині український композитор після тих перших боїв являє собою досить сумну постать: і знесиленний, і малопродуктивний і інше. І це однакова торкається всієї молоді, що нині складає український композиторський актив. Це були ті перші загони, що утворювали на радянській Україні музично-громадське життя.

Нині — перемога, команди вишків завойовано, і закріплено, цікавість до української музики викликано, попит на неї в кілька разів перевищує те, що продукується. На очах — своєрідні «пожиці», — композитори не встигають творити, чого вимагає ринок.

— Зміна дуже молода.

— Видавництва не все друкують (романси пристроїти трудно, квартети чи оркестрової партитури і зовсім неможливо).

— Композиторська робота не може нині дати, навіть, прожиткового мінімуму.

Отже доводиться: скупити, писати статті, гонити на різні теми, вести педагогічну роботу, а також музично-громадську

І мимоволі згадується дуже дотепна карикатура в «Укр. музичній газеті» ч. 6, — до намальовано композитора, що сидить біля замкнутого великим замком роялю, а коло нього цілі гори праць по... секретарству, кооперативі, політехномії, а зате папка «музичних творів» повна... чистим папером. А під цим підпис «сучасний український композитор за роботою». Карикатура навчаюча, вона краще багатослівних розвідок малює «корінь» кризи.

Так, українська музична творчість в стані небезпеки. Державне будівництво від просектування загальних планів перейшло до втілення їх в деталі, туди «універсального робітника», що може все робити, стає ще далі більш непотрібним, уступаючи місце кваліфікованому спеціалісту. Режим «економії», що направили своє вістря на боротьбу проти «універсального» використання матеріальних цінностей, владно кличе до аналогічної «економії» що до використання творчих сил, і зокрема тої мікророскошної групи, що є «український композиторський актив».

Отже, на наш погляд, треба, скажемо словами Крем'янецького, «розантажити та раціонально використати енергію» укр. композиторів,

— дає —

так організувати попит на їх творчість, щоб «матеріальні блага» йшли не лише на «добробут виконавців в першу чергу, — і наразі —

поставити справу з підвищенням кваліфікації укр. композиторів у той спосіб, як це робиться в індустрії, або науці, шляхом довготермінових командировок «у науку» до Москви, Ленінграду та за кордон.

Нині, коли йде велетенська організаційна робота по створенню оперного об'єднання, Української Філармонії, що своїм наслідком матиме величезний зріст попиту на продукцію (висококваліфіковану!) українських музик, коли на сторінках авторитетних театральних-музичних органів північних столиць Союзу кидають зневажливі закиди, на зразок: «ведь, оригинальной оперной литературы на Украине, не в обиду будь сказано, нет» (Ж. И. ч. 14), — потреба своєрідної «охорони праці» українських радянських композиторів — стає конче потрібною.

Сучасний український композиторський актив, — він же не великий — заслуговує на підтримку радянської влади, своєю працею за останні роки він це довів.

П. КОЗИЦЬКИЙ.

На порядку денному — літпрофосвіта.

(Стаття перша — дискусійна).

Ви знаєте, що таке «паліндромон». Навіщо знаєте, хоч може назва його вам і не траплялася. Дам руський приклад:

МУЗЫКАНТ ВОСТОЧНОГО ЗБЕРИНЦА.

Верьте. «Ах». (и тс! — и я чур.) и
ручьями стихает рев.
Вели, Тенсур, гитаре петь теперь. А
тигр уснет и лев.
Не видно морд ни лап, и паліндромон
дивон. (А. В. Х.).

Не добрали? Згадайте тоді як у хлоп'ячий школі загадували прочитати з кінця: Я їду с мечом судія», або у дівчачій: «а роза гуляла на лану Азора» — і ви втямте, яка з рештою це безглузда річ: сидіти ото і паліндромони вигадувати, як чи мало часу на те В. Брюсов витратив.

Ото ж коли уявлятимемо літературну (письменницьку) школу (ВУЗ) як місце, де лише формальними ескерсисами бавляться, мовляв, ану, хлопці, хто краще сонета складе про цет Амундсена на північний бігун, або оду на трьохлітній ювілей Селінтерну, тоді нема чого й статтями заводитися про літпрофосвіту. А мені тимчасом здається, що ця стаття має зустріти серйозний відгук знавців цієї справи — мистецької освіти.

Вже доводилося де-що про це писати (ст. «Проблема організації літературних сил» К і П № 8). Указувалося на ненормальне явище: в той час коли кожна мистецька галузь (музика, театр, малювання, архітектура, співи, танці і т. ін.) мають свої піжчі й вищі учбові заклади, свої профшколи і технікуми, література найрозвинітіше, найвпливовіше мистецтво — нічого цього не має, як не лічити

одної на всю Україну катедри при Харківському ІШО (проектувалося ще при Київському та щось примерзло).

Іподі в розмовах заперечують: адже з літературою знайомляться у кожній трудовій школі. Відповідаю, а чи не в кожній трудовій школі навчають малювати, співати, грати і т. ін. Це ж у плані загального навчання, в комплексі соціального виховання, а не професійного.

Відразу пове запитання: а чи потрібна така професійна літературна освіта та чи можлива вона.

Почну з останнього. Що не говорити, а в цьому т. з. формалісти (руські «опозівці») праві: вже існує в зародку й має існувати, не може не існувати окрема наука — літературознавство. Буржуазна ідеологія формалістів виявляється в даному разі лише в тім, що вони мислять літературознавство як якусь «точну» дисципліну, аналітичну геометрію то-що, без зв'язку з соціологією поза суспільствознавством. Має свої закони літературознавство, свої теорії, тісно пов'язані з іншими науками, природничими з одного боку, суспільними з другого.

Наші літературні організації досі виступили в своїх ступнях і лабораторіях, наповняючи шукуючи шляхів мистецької сако-освіти. Чи багато є в нас письменників, що можуть похвалитися знанням літератури. Чи одиниць випадок, коли досить відомий український письменник не читав Франка. Коли половина нашого літературного молодика (включаючи й таких як В. Сосюра), не можуть відповісти який метр вони вживають

у своїх поезіях, плутаються в дактилях, анапестях, амфібрахах?

Отже, коли українські композитори вміють про філармонію, художники про академію мистецтв і т. д. то й «народжені поетами» мають право на свою професійну освіту, щось подібного до Інституту Брюсова в Росії. Цим «народженим поетами» треба дати знання з історії й теорії мистецтв, (насамперед, звичайно, літератури всесвітньої і української), ознайомити з природними основами мистецького хисту, з тією літературною працею, пройти спеціально пристосований курс української мови, дати можливість навчитися й чужих мов і т. д. Перелічувати потрібні дисципліни не варт: тут і марксизм, і мистецтво, і історія та теорія критики і ознайомлення з правовим станом письменника і т. д.

Спитаєте першого ліпшого з нашої письменницької молоді, чи бажав би він прослухати систематичний курс, скажемо, нової європейської літератури, чи прикладом курсу стилістики, двох відповідей не буде. Чи дасть це що небудь? Розширить письменницький діапазон, дасть де-що з тої культури що її нам бракує.

Одноразове в даному разі було вирішення третього з'їзду «Шлугу»: звернутися до Наркомосу з проханням обміржувати справу про засновання літературного ВУЗу.

Він міг би бути заснований у Харкові як основному тепер літературному центрі України, де зараз перебуває біля 100 річної кваліфікації письменників, до біля 100 річних літературних видань, де головні видавничі центри що й надалі притягатимуть літературні сили з периферії. Група в 30—40

Гендлярі славою або мобілізація мерців.

(3 лекції проф. Ейхенбаума).

Не встигли франківці гаразд показати свою останню прем'єру, як один із головних персонажів цієї прекрасної п'єси особисто прибув до Харкову і двічі в будинку вчених продемонстрував живучість театрального дійства. Персонаж цей — величезний Берліоро. Очевидно, достойні його товариші Гішебон і майор Бланкар по інших градах робили це саме, що Берліоро в Харкові.

Цей Берліоро також гендлював славою — тільки не мертвою французькою воєнкою, а живою істотою пролетарської літератури.

«В боротьбі за літературу» — така була тема нашого гостя. Певля річ, що шановний Ейхенбаум, — даруйте, п. Берліоро, — людина начитана в премудростях книжних і може говорити по-вченому, може навіть так закрутити термінологію, що й сам учений не втамує, взагалі з Берліоро людина поважна, яку можна слухати, і його книжка «Сквозь літературу» зовсім не погана деякими сторонами. Та вибіждаючи на проміжцію, столичні персонажі втрачають поважний тон і починають «не мудрствуя лукаво», в стилі судової хроніки «Вечірного Радіо».

І почав Берліоро на трибуні будинку вчених, легенько потріпуючи по плечу третіні шоренки руських письменників, погрожуючи легеньким усміхом на випадок хто обізветься — розповісти про всі таємниці життя по

тільки літературного, але навіть родинного, всі події і невольні скандальчики...

Дві години з короткою перервою в середині говорив доповідач про «боротьбу за літературу». Багато він сказав де-чого цікавого та найголовніше все таки ось що:

— Сама література.

1. Що це таке за штука, не говорив докладно, але сказав, що вона, «література існує, як дерево, як вода і не існувати вона не може». Т. т. існування літератури зв'язано з деревом і водою і там, де є ці хемічні сполуки, там є і література. На місці та на Марсі, де спостережено великі воляні простори, безперечно, існує в певній пропорції і література.

(Астрономи хай візьмуть це на замітку).

2. Далі — критика.

Уі, звичайно, немає. (Про це зайве навіть повторювати). Та от чому саме нема її, отут то вона йому й сказала. А немає критики тому, що «нема виразних ворожих груп». Розумієте? Поясню. Як би була література, — як би були групи, що воювали між собою (а вони є і так добре воюють на перекір усім докладам) і можна було б спертися на якусь, що помітніша там, вибрати якусь за пічку, од неї танцювати, — то явилися би критики і од групи критика почала б свій прекрасний танок.

А от на Україні є ворожі групи та ще

які — як лаються, так по азійському, криміналами погрожують, задрипанками звивають (та куди там, гірше) — а критики немає й тут. Просто пудьга по критиці, а критика причаїлась і боїться вилазити, бо та малеча, що вона колись таки здалеку появилася можна сказати репутацію малечі зробила, так ота малеча підросла вже і небезпечно встрахувати — ще чого доброго спину напнуть.

І в Росії боротьба, і там огонь — та докладам його не потрібно. Він палевне знає, до якої групи він сам належить, він тут пуританець, завзятий «партієць» і не про критику він дбає, а просто грунт промацує — чи є ще порох в наших заржавлених порохівницях? Чи не всі ще зрадили «ідеали», чи не всі ще пристали до «хорошого толпу» марксистської діалектики! От чого треба Берліорам та їхнім сподвижникам.

Терзбори, так би мовити, переклик старих яструбів, щоб зібравшись єдиною масою, посунути на літературу.

Бо що ж такі пролетарська література? По пункт 3.

Пролетарська література, це є те, «що лежить на складах», нікому не потрібне, здохнута мишею, дефіцит пролетарської держави. Коротко. Ясно. Все. Жодного імєні, жодної надії, жодного просвітку — нема. Виплив якийсь там Федін («Города і Годи»), але... «лишився цей твір в межах середньої літератури» (Коли Берліоро каже середній, самі знаєте...).

І нічого немає дивного, що в п. 4 — «Літературна сучасної літератури не читає», що

Плужанська творчість.

Перед мене лежить новенька, чепурно видана Державним видавництвом України книжечка: **Плуг**, літературний альманах. Збірник другий. Я горну сторінку за сторінкою, перебігаю уже останню і закривши книжечку замислююся. Тоді пригадую недавню літературну дискусію, а з неї окремі епізоди й твердження, висунуті плужанськими ідеологами, і думаю: а життя їде все таки поза тими рецептами, життя письменницьке, плужанське. Пригадаймо отой славновісний рецент, що його тлумачили кілька років на плужанських літературних вечорах, а пізніше і в статтях: плужане повинні давати літературу для **сільського** масового читача.

Не для робітника чи то інтелігента, а лише для масовика селянина. Звідділя й устремління в село й рекомендації братися за сільські сюжети, за сільські теми, за сільський побут і т. і. Усе інше по тих рецептах ані трохи не могло цікавити плужан. Література для інших, то мовляв, справа пролетарських письменників чи то може інтелігентських—ланкістів футуристів. Звід-

чоловіка вже могла б бути основою для вечірнього технікума (найбільш на нашу думку доцільна форма такого закладу). Чи зорганізувати його круг катедри літератури чи десь інде (прикладом при Інституті ім. Шевченка), другорядна справа. У всякому разі лекторський склад у Харкові набереться. А вирішати треба зараз до початку нового бюджетного року.

Отже вирішаймо. Це не паліндрама...

С. ПИЛИПЕНКО.

ціля йшло й обґрунтування позиції про конечну потребу в існуванні спілки селянських письменників «Плуг».

Ото плужанську теорію — плужанське письменство тільки для села—як найкраще розбиває, хто б подумати? Не автор думок про азійський ренесанс, а таки самі плужане, оцей другий літературний альманах, що про нього говоримо.

Справді: подивіться: з 10 оповідань, і нарисів, уміщених в цьому альманахові п'ять беруть сюжети з міського життя, з життя інтелігентсько-робітничих шарів, а села майже не згадують. Навіть більше. Форма вислову дійових осіб, до якоїсь міри пориває з хуторянством. Гвалт! Рятуйте! повинні були б галасувати правовірні плужане й адепти заповідних плужанських рецептів. Та проте заспокоюємо. Писати і плужанам можна про робітниче життя. Це ж бо зовсім нормальне явище і ще раз підтверджую думку, що письменника ніколи не можна загнати в кут якихось спеціальних тем і образів, дозволити відображати одні з'явища, забороняючи інші. Один і той же письменник може брати, звичайно, сюжети і з міського життя і з сільського (коли він його знає) і один і той же твір, коли він годячий, з однаковим інтересом будуть читати і активні робітники і активні селяни. Це вже така істина, що на неї не варт було б спиватися, коли б не висувалося отих рецептів.

Знов же нехай не подумают читачі, що оцей поворот до міських тем є доказом письменницької зрілості плужан чи що. Звичайно ця зрілість визначається умінням оперувати словесним матеріалом, відчуженням композиції твору, певною архітектонікою, коли

окремі вчинки ув'язані і умотивовані з подальшими.

Підходячи до альманаху з цією міркою (а так лише й можна говорити про художній твір),—находимо в ньому твори різної художньої вартості. Та це і зрозуміло, бо в альманасі взяли участь і початковці, що лише перший раз друкуються в збірниках і більш зрілі, твори яких не раз уже здибували на шпальтах журналів.

Альманах «Плуг» починається з оповідання Вол. Кузьмича «Наган № 22788». Автор розповідає історію нагана від тульського заводу, де його було виготовлено, проводить через різні епізоди, як імперіалістична війна, замах на поліцеймейстера, далі горожанська війна і боротьба з бандитизмом.

Оповідання задумано оригінально, тільки для чого ж така сентиментальність? Особливо невдалим є те, що автор випадє в риторику і часто-густо надає наганові рис наче б то живої істоти.

«Перед моїми очима блимає синіми переливами холодна хриця, виринають по-статі тих, що держали оцей наган, пам'яталися стріляти, а він вічний в своїх *) опових поцілунках, лишився жити й живе».

Тільки зараз такий мовчазний він у моїх негримтятих руках».

«Він не знає хто породив його, які люди, з якими йменнями та прізвищами» (стор. 10).

«Я не знаю, чи радіє він, плямучись кров'ю, чи сварився на судових чинуш (14).

Отакими зворотами надто пайвними для нашого читача пестить усе оповідання.

Далі образи, що ними автор часто-густо оперує не тільки не уточнюють описувану

*) Курсив мін. М. Г.

пайти такого чудака, треба озброїтись «дво-яко-вигнутим піклом» (дупою тоб-то) і шукати його з лихтарем... Сумно тепер в Ле-нінграді. Там може й було коли, але то-пер... «Ленінград сонний у день, папохмілля вечором». Уявляєте? Бідний Петербург! І що вони з нього зробили!

Нічого там немає. Сахара і Вавілов. Чи-тача, того читача, що його «почував Салти-ков-Щедрін»—немає. Є тепер—та хіба то читач? У вагонах,—хіба то читач? У трам-ваях? Закройтесь з отим читачем... Не зава-жайте плакати за «ідеалами»...

А крім того—кіно їде—і «загрожує куль-турі читання». Воістину—жах і немає ря-тунку!

Все провалилось. Усе.

«Міс-Менді»—пам'ятаєте? Як його пропа-гували! Га? Можна сказати жов і дітей не жаліли, щоб прищепити радянський аван-турний роман. А що вийшло? Хіба ви не зна-єте?

І психологічний роман, і побутовий, і ідео-логічний (чуєте—яка термінологія!)—теж... «безнадійно загинули». Розумієте чому?—тому, що нічого нового не дано в проле-тарській літературі. Сердешна лікнепова тільки передігла своїх «героїв» у кожаних, дала їм парківитки—і—вже. І пустила в світ. І вікому навіть за плагіат до суду при-тягти.

Але не думайте, що на цьому п.—5—кі-нець.

А еротика? Забули? Пам'ятаєте, як дава-ли еротичку—старі—пробачте, класики, ве-жетні нашого слова? Пальчики оближеш!

Тепер немає тієї припадної еротики, «через кожні 25 сторінок порнографія». «Наплив—порнографії». Потоп.

Не потонули в цьому потоці 3 письмен-ники (де пункт 6).

— Толстой А.—раз,

Вересаєв—два,

Сергєєв-Пенський—3.

Врапка—Всі.

І рекомендував («з прохання авторів») шаповикий Берлюро читати нову річ А. Тол-стого «Московские ночи».

Після доповіді ми здобули таки ті Мос-ковські ночі—і прочитали, як треба писати «еротику». Бігме, дорогий читачу, а ти читачко, пайпаче—виписуємо з 1 ночі і не сміємо навіть перекладом знищити запаху—читай—кінцівку:

— Какал роскошь—ваше помещение. Какое удовольствие сидеть близко около вас. А. Софья Ивановна, надо, надо ловить минуты жизни.

— Без нахальства,—семейственно, он поде-ловал вдову в щеку, шею и даже в затылок под косу.

И сама собой вышло, что Чирькин со вдовой очутился на пыльных перинах, прикрылись от превратностей жизни, громадным, как печь, одеялом. Чего еще было желать человеку?

Так замкнуто «сюжетне кільце» першої ночі. Аматори можуть самі прочитати, як дано еротичку в самому кільці.

Пункт 6. Не все вмерло. Живе роман «іс-торичний та географічний» (де б не було ні побуту, ні тієї треклятої ідеології).

А найбільше живе й сили набирає роман біографічний. Це знаєте романи з життя великих людей: роман Пушкіна, роман Лер-

монтова, роман Достоевського. Підпілля ге-нія, інакше кажучи. Га? А вони з Міс-Менді! От де будуть романи! І є вже—«Бюхли» Тинянова, роман декабриста Кю-хельбекера. Будь ласка.

Сердешний Александр Сергєєвич знав, о він знав, що Берлюро напише про нього ро-мана і сказав так:

«Толпа жадно читает исповеди, записки etc, потому что в подлости своей радуется унижению высокого, слабостям могучего. При открытии всякой мерзости она в восхище-нии: он мал, как я мы, он мерзок, как я мы!

Врете, подлены: он и мал, и мерзок не так, как вы—иначе». (Лист до князя Вязем-ського, 1825 року).

Його розумів під юрбою Пушкін показав Плеханов.

Та юрба, підживлена непом, і хоче чита-ти нові романи. І їх дадуть спеди цієї справи.

Уже в ч. 16 «Нового Мистецтва» ми я-тасмо:

«П'єса Івн'ова і Леонідова «Сергій Єсе-ніп», що викликала силу суперечок і проте-стів, прийнята до постановки Василе-Острів-ським драмтеатром».

Мішанин виходить на кім життя, «крас-ний куркуль» прокладає дорогу, а сотні Берлюро його предтечі.

І «Гендлярі славою» мають поспіх. Мерці оживають.

Не можна тільки не дивуватись, що «Бу-динок вчених» турбується про імпорт на Ук-раїну цих персонажів для вчених «лекцій».

І. ДНІПРОЗЬКИЙ.

з'являє й падають йому награвости, а пав-
заки, затемнюють до краю.

«Місяць же, як блин, шкваривсь у блакит-
ній сметані заходу й насмішливо перевер-
тався рогом до гори (наче обіжрався), і сме-
тана блідим світлом лізла на будівлі й па-
нель, і черевикі мої ковтали її крок за кро-
ком».

Таких «недобрів» образних і порівнянь,
знаєте, ми давно вже не бачили в літературі,
а тим часом в цьому оповіданні їх подибуєш
через кожну сторінку.

Перед тим, як друкувати це оповідання ре-
дакції слід було б добре попрацювати над
ним, воно значно виграє б.

Заслугувувати уваги з початковців парис-
я В. Нечаєвської — у робітничій гущі. Напи-
саний живо без претензій на оригінальність,
він дає нматок із сучасного робітничого
побуту.

Подвійно вражіння справляє повість
Ю. Будика — До великої брами. Це повість

про наймичку Софію, її злиденне життя в
прасула Чумирі, зародження свідомості,
праця в сільському господарстві й зрештою по-
дорож до міста. Влучними рисками змало-
вало і наймичку Софію і прасула Чумирі і
його сварливу жінку. От тільки не віриться,
якось надто падувана історія із штучним за-
плідненням. Читаєш і думаєш, а це все така
автор вигидав.

Не спинаючись над рештою оповідань умі-
щених в альманасі, бо нового нічого не да-
ють і не піднімаються над звичайною плу-
жанською творчістю, скажемо ще раз — а
все таки якихось досягнень на літератур-
ному полі, про які урочисто говорили плу-
жане на своєму з'їзді з цього альманаху не
бачимо.

Проте на нашому книжковому ринку, він
і досі ще бідний, — альманах буде одною з
книжок, що повинна мати читача.

Обминаємо коректу альманаха, — це вже
падає на провину видавництва.

М. ГУК.

Ранками.

(ЕСКИЗИ ПОБУТУ).

В оці сині ранки я читаю книжечку.
А хлопці сидять навколо мене, уважно слу-
хають. Слідкують за моїми губами...

Це в Ідальні...

Ми посиділи, а до сьомої години далеко.
Можно посидіти і послухати вірші.
Тут ніхто нічого не знає.

Що вечора хоч і бачуть хлопці в клубі
журнали, але на вірші не звернули уваги.
Роздивляються на цікаві малюнки. А в ком-
сомольським клубі все вивчають політику.
Гризуть молодими зубами...

От чому вони тепер приходять в Ідальню
раніш, ніж треба і слухають уважно поезій
із збірника.

На нашому заводі ще немає гудка. На де-
реві коло контори чавунна плітка. Вартовий
що разу дзвонить, вибиває в неї куском за-
ліза.

І тоді коли загучить, загуде чавунна
плітка, хлопці гуртками проходять у браму.
І в заводі розпочинається гомін...

А на дворі сонце... весняне сонце...
Повзас по залізних дахах, мірляє стіпа,
загляда у вікна. Мов би, оглядає завод.
Димар у горі чорний, посмажений випнувся
у небо. Задумався. А навколо димаря голу-
би. На червоній башті вони збудували свої
гнізда. З перших років революції цей завод
замер і мовчить досі. Залізні мертвяки колеса
дрімають в цеглових стіпах. Запім'яв. При-
таївся у величезному помешканні без руху.
Мов би, чогось бояться і чогось чекають.

... Так дрімають машини...

І коли з якого боку розпочнеться гомін,
коли несподівано посиляться згуки — ма-
шини незадоволено їх ковтають... І знову
по заводу в важкому повітрі розпливається
тиша.

Але що разу все більше порушається
тиша. Ось у темних кутках поміж мертви-
ми колесами блимає жовтий вогняний язик.

Перепливає ближче і з темрі витикає-
ся жовте обличчя Миколи.

А за ним темна постать — видно тільки
руки.

Микола підходить до чавунного колеса.
І дужими руками на нього тисне. Але
колесо нерухоме.

Микола стукає молотком у чавун...

— Бач, яке мертве.

Це він до темної постаті.

— А потім так і ловитиме тебе за барки...

Темна постать випливає на світло. Це
Гаврило.

Він весело оглядає колеса.

— І завертяться пачаста сила, загуде,
загомонить і не пізнаємо на осінь...

Микола знову стукає молотком об колесо.
Колесо сердито скрикує і крик розсипаєть-
ся по заводу... А темні кутки його ковтають.
Хлопці прислухаються як завірає в веле-
чезному помешканні гомін...

На горі хтось ходить...

Голосно вистукує об цементову підлогу...

То ходить директор.

Ходить оглядає завод. Міркує і щось запи-
сує у себе на папері... Високий з білою бо-
родою і голубими очима...

Так розпочинається життя заводу...

Коли вартовий продзвонить чотирі рази,
хлопці виходять зза брами. Гуртом набли-
жаються до клубу...

А увечері йдуть на свої квартири.

На заводі великими світлами стоять елек-
тричні ліхтарі. Над брамою червона зірка
і в червоній зірці Ленін. Це хлопці сами
зробили таку зірку. Її далеко від заводу по-
мітили...

А коли йдуть хлопці на квартири — огля-
даються до заводу. Між ліхтарями він мов-
чить як заквітчаний мертвяк. Але у грудях
у кожного тепло. Знають що не даремно
що дня вони гомонять в заводі. Ось скоро
буде розпочато ремонт машинам. Машини
добрі, тільки стояли перухомо де-кілька ро-
ків...

А ось одремонтують завод і буде
він знову як повенький.

А на осінь його серце заб'ється і заді-
хають груди...

Вігна спалахнутий електричним огнем, а з
димаря розвинується чорні кучері диму.

О, це буде ще один меч в руках
нашої радянської держави...

А коли Микола уходить в хату з ним
на олош сідає вусатий дядько. Ворушить
блискучою лисною, уважно накручує попе-
лясті вуса.

— Ну, що, голубчику, будемо скоро
пускати заводу?

Так він питає Миколу що-вечора.

Микола сміється живими сірими очима...
— А, будемо, дядьку Трохиме. Ось тільки
одремонтуємо завод та буряків придбасмо,
а там так і загудуть машини...

Дядько складає на колінах руки.

— Да, брат... Наші мужички проголода-
лись. Заробітку не було ніякого. Завод стоїть
собі, а що з того, що він мертвий? Ну, а піде
завод, то і для нас і для людей добре буде...

Микола з повною згодою хитає головою.

Вусатий дядько замислено дивиться Ми-
коли в обличчя:

— Ну, а не знаєш, Миколо, чи там бага-
то дядьки вже написались в условія?

Так він також що-вечора запитує Миколу.

Іноді ходять чутки, що завод може й
пустити.

Микола розуміє дядька і весело відповідає:

— О-го-го, що-дня дядьки цілими деся-
тками приходять... Все такі, що буряками
хочуть зайнятися. Бо ж воно, вигідна штука
і для них, і для держави.

Дядько Трохим усміхаючись говорить:

— А, правда... правда... Я сам до деся-
тинки, та ще півдесятинки взяв.

Обміркував і виходить так, що вправляюсь.
Тай Онопріа, сусіду нашого уговорив. Тоже
десятинку взяв разом зі мною... Будемо
гуртом обробляти помаленьку...

Коли засалюють гасянку, світло плагу-
ниться на стіни.

Освітлює позолоти ікон. Гасянка мригає і
гасне. Дівчина, що запалює гасянку, сердито
тре сірники.

Микола коло вікна.

Обперся рукою, задумливо дивиться, як
мригає гасянка.

Весело запевняє дівчинку:

— Нічого, хай гасне, ось через де-кілька
років буде у нас електрика... Тоді не буде
такої мороки. Тоді покрутиш, а воно тобі
і загориться.

А коли гасянка перестає бликати, Ми-
кола розгортає книжку.

Долонями закриває вуха. Уважно читає
«політиколу комсомольця».

Увечері, коли до Миколи приходять хлоп-
ці, дядько Трохим паливає їм самогонки. Від
страшенно любить хлопців і хоче з ними
заприятелювати.

Микола ображено дивиться на дядька:

— Для чого, це, дядьку Трохиме?

— Та це... так... для приятельських від-
ношень...

Хлопці піяково встають із-за столу. Дядь-
ко Трохим розгублено розводить руками...

— Сидіть, товариші громадяне, а ж так,
по приятельськи...

Микола ще такі сердитий.

— Коли хочете по приятельськи, то по
підставляйте нам самогонки. Ви знаєте, яка
від неї шкода. Ну, то-тож. Краще сидіть,
та побалакаємо. А для приятельських відно-
шень можете знати ікони. Все сідо, ви до
них уже не молитесь...

Дядько Трохим піяково усміхається.

— А, не молюсь, бо, хіба ж, ви до гріха
не доводите?

Гаврило дивиться на самогонку.

— А коли ви дядьку Трохиме хочете ви-
пить, то випийте сами, може ви до цього
звикли?

Він уміє говорити і усміхатись іронічно.
Дядько Трохим вертить на пальцях попе-
лясті вуса.

— Ні, спасибі, я зараз уберу. Коли ви,
той, то й я не хочу...

І пити вже їй не буду... цур їй, зарікаюся...

В оці сині ранки я читаю вірші.

А хлопці сидять навколо мене уважно
слухають.

Це в Ідальні...

А коли з чавунної плітки посиляються
дзвони, гуртками проходимо в браму.

І збуджуємо завод своїм бадьорим гомо-
лом...
ТЕОДОР ОРИСІО.

Краєзнавство.

Архітектурне обличчя слобожанського містечка й села.

Потужний краєзнавчий рух, що захопив широкі кола суспільства і втягнув в роботу велике число дослідницьких інституцій країни центра й периферії, думаємо, багато прислужиться завданню освітити й виявити правдиве обличчя й потреби села й містечка.

Одним з дуже важливих, загально-громадського значіння питань, є проблема раціонального житлового будівництва. Недалеко вже той час, що держава справу керування житловим будівництвом візьме в свої руки. Апархія в плануванні залюднених пунктів, безвідповідальність в архітектурному оформленні їх дається вже в знаки, і потрібно завчасно підготуватися до розв'язання проблем житлового будівництва не лише у великих містах, а на селі та в містечках. Першим кроком тут має бути дослідження вибог сучасного побуту і вивчення засобів задоволення цих вибог самодіяльною творчістю, щоб-то найперше потрібно виявити сучасно архітектурно обличчя нашого села й містечка.

Такого характеру досліді організував минулим літом Харківський Музей Українського Мистецтва в м. Лебедині та його околицях. Експедицією обмірено, зарисовано, а почасти й зарефотографовано до сотні хат. Робота ця є продовженням розпочатих ще в попередні роки систематичних дослідів над народним будівництвом села й містечка України. Досліді торкнулися лише планів та зовнішніх фасадних виглядів, на обміри перекроїв і студіювання архітектурних деталей та конструктивних засобів не вистачало ні часу, ні засобів. Це — завдання на майбутнє літо. Здобуті матеріали добре характеризують архітектурне обличчя слобожанського містечка. Лебединь лежить на півночі Слобожанщини, тому більшість хат рублена, сторчових далеко менше (і то вже новіші будівлі), глинобитні ж («топтані») чи то з дрібного лісу й плетені зустрічаються як виключення. Відносний достаток будівельного лісу дав змогу розвинутися плетичному рукошеслу, що виявив себе в різноманітності планових композицій, в численних варіантах конструктивних засобів, у вишуканих й багатих архітектурних формах та оздобленнях.

Міщанська хата дореволюційної доби в основних рисах мало чим різниться від хліборобської селянської. І то цілком зрозуміло — тутешні міщани всі найперше хлібороби, а вже потім у вільний час — ремісники, крамарі і т. д. Тому в старих хатах не має спеціальних окремих приміщень для майстерень, їх зустрінемо лише в новіших хатах. Тип плану, розміри будівлі, будівельний матеріал диктуються економікою господарства: просторішу хату, в «виступною» хатину зустрінемо лише в заможнішого міщанина. Цього не можна сказати про естетичний бік, тут частіше у біднішого господаря знайдемо більше смаку, добайливості й уваги до краси свого житла, ніж у заможнішого. Різнорозмірність типів хат пояснюється ще й тим, що в місті збереглися хати різного віку й різних традицій, від найстаріших, примітивних (з бовдуром, без сталі в сі-

нях, рублена з колотих колод, з трьома маленькими вікнами, з планом: хата + сіни) до найновіших, що шукаючи найбільшої зручності й вигідності, дають будівлі складного плану, де основні традиційні риси старої хати майже цілком зникають.

З архітектурних форм заслуговують на особливу увагу добре опрацьовані ганки, рундуки й піддашки, слуховики, а також налічники вікон. Витримані в дуже добрих пропорціях, мистецьки скомпоновані вони надають мальовничості цілому фасаді. Поруч з формами продиктованими конструкцією подібнемо відголоски — і до доволі численні й надзвичайно ефектні — ампіру. Майбутньому дослідникові українського ампіру не обійтись без таких хаток. В новіших хатах, замість ампірних ганків й налічників, знаходимо пишну хоч іноді й безсмачну різьбу на щитах піддашків, на налічниках вікон і на підшефі до платив. Хати зокола і з середини мазані кривою, часто з домішкою синьки. Долики, призьби й ви́конці, а також і частина задньої стіни найчастіше мажуться жовтою або червоною вохрою. Комори часто немазані. Внутрішнє убранство складається з численних фотографій, листівок і рушників. З меблів, крім скринь, звертають увагу «диванчики» й «стульці». Частина їх — продукт «самобутньої» творчості — часто свіжі й оригінальні своєю формою й різьбою. Другу групу складають наслідування провінціальних панських меблів (а їх часто робили для панів і міщан) — цікаві пристосування чужих зразків до міщанського побуту й смаку.

Особливу увагу було звернуто на будівлі революційної доби й вони дали надзвичайно цікавий матеріал. Перед війною тіснота гостро давала себе відчувати. Революція зламала давні межі, принесла нові можливості добути в б. панських лісах дерева на будівлі, місто почало перебудовуватися, а крім того, значна частина населення виїхала на «новоселівки», що широким смугою охопили дореволюційну межу. В цих нових хатах помічаємо дві різні відмінні групи: в першу входять будівлі, що дають іноді без відмін, а частіш ускладнені й розвинуті типи дореволюційної доби, до другої належать дуже відмінні типи будівель. Тут не місце їх вичисляти, зазначимо лише найхарактернішу рису: дореволюційна хата має в плані форму видовженого чотириохлупника, тоді як нові типи наближаються до квадрата і мають зовсім відмінний поділ на часті. Уперше шукання нових доскопаліших, раціональних планів, що відповідали б вимогам побуту наших днів тут виявляється надзвичайно яскраво. Виразно помітна спеціалізація частин будівлі — майстерня, кухня і т. д. Будівництво вважають і не без підстав найконсервативнішою галуззю мистецтва; отже зазначені спостереження над містечковим будівництвом яскраво свідчать про глибоке зрушення найширших шарів суспільства.

Доволі численну групу складають робітничі хати — не будуть найменші й найбідніші будівлі. Будують їх службовці, най-

ОСТАП ВИШНЯ.

„Москва любовная“.

(Риски московські).

Москва в любові ударила...

І хто б міг подумати.

Гадалося, що це наша привілей і привілей тих, хто південніше від нас...

Усім бо ж відомо, що в нас і побі «голубою», і «тиха українська ніч», і кров неби червоніша як на півночі.

А от дивиться ж.

Залилася Москва любовними афішами.

На кожній тумбі «любов», електричні лампочки кричать про «любов».

Через вулиці на мотузках розігнано «любов»...

Сама «любов»...

Масте в однім міно:

«Счастлиую любовь».

Друге міно шюхас:

— «Цветок любви».

Театр Сатири цілий місяць живе

— «На счет любви».

Музична комедія кричить великими червоними літерами, що вона вже

«Год без любви»...

Ще сніг не ростав на Московських вулицях, ще зорілка тільки сонце витикається з кошлатого неба, ще сніг із дощем одне одного тур-де-тепом об московський брук татять, а Москву «любов'ю» затрясло...

Не діждалася навіть доки каштанові бруньки пукати почнуть...

Закортіло...

Так професор Кольцов дививсь, дививсь на таку пропаганду полюбовну та й дививсь лекцію:

«Улучшение человеческой породы».

— Дови, мовляв, момент. Раз така вже на Москву халена паносілася, так уже ж хоч використайте її як слід... Може ж хоч нащадка поліпшені будуть...

мий-батраки, робітники на протязі кількох літ, по часткам, часто власноручно, з надзвичайним напруженням свого мізерного бюджету.

Колішні безхатини ждуть державної допомоги, щоб збудувати робітничі оселі згідно з вимогами санітарії, просторі, світлі, теплі й сухі, а тим часом дякують революцію і за те, що мають: бо чужа хата така, як свекруха лихая.

Селянські хати експедиції, на жаль, не мала змоги обслідувати так повно і детально, як міщанські. Проте ознайомлення з хатами с.с. Ново-Троїцького, Пристайлово, Червоного, Куліяна, Озак дає право прийти до висновку, що найбільш поширені типи плану, основні архітектурні форми й конструктивні засоби тут тіж самі, що і в Лебедині. Лише село більш одомашніте. Нові селянські хати всіх цих сел мають відмінну від старої форму даху — з маленьким фронтончиком і слуховичком в промі на привітку. Ця форма зустрічається на старих комохах; проте можна думати, що вона поширилася після війни і заповсю з правобережної України, а може й з Галичини.

Проф. С. ТАРАНУШЕНКО.

Т е а т р . К і н о .

Репертуарний голод і конкурси.

Стаття М. Плеского про результати 2-го Всеукраїнського конкурсу («Вісті»—20-IV—26 р.) виявила, яку величезну роботу довелося проробити (140 п'єс!) для того, щоб прийти до вельми сумних висновків, що жодна з цих п'єс не зодовольняє навіть мінімальним вимогам.

Безпорадність репертуарної справи, стане ще виразнішою, як що згадаємо результати першого конкурсу (23-24 року). З дев'яти п'єс надісланих на нього, також жодна не одержала премії. Але ж тоді було 19, а тепер маємо 140 (!). Отже, бачимо оскільки зросла за цей час кількість драматургічної продукції і на йоту не підвищилася її якість. Правда, п'єси на другий конкурс писані ще 24 року і лише кілька з них 25-го. Однак Вищий Репертуарний комітет за 25 рік перепустив кілька сот п'єс, і з них лише незначний процент дозволив до постановки, це доводить, що висновки конкурсного журі можна без жодних корект прийняти й на сьогоднішній день.

Крім чергового констатування гостроти репертуарної кризи, повстає ще й питання загальне про доцільність організації безрезультатних конкурсів.

Чи досягнуто бодай чогось мінімального другим конкурсом?

Якщо завдання конкурсу розцінювати як створення репертуару, то ясно, що не досягнуто нічого. Лише одна п'єса заслужила почесного одзвучу та й те тільки за добру мову (?), а з сценічного боку, саме як театральний твір—її вона шкунтилася на всі чотирі. Серед інших—22 можна дозволити до вистави. Однак, це ще не значить, що їх можна буде виставляти, бо наперед їх чимало треба обробити, в кращому разі редакційно, а то й цілком перепланувати дію.

Трохи інші висновки, що до доцільності конкурсу матимемо, коли його завдання розцінити, як методу до виявлення молодих письменницьких сил в галузі драматургії.

Облік дає нам 45 авторів з селян, 13—робітників, 4—червоноармійців (до речі, їх п'єси найкращі), 2—комсомольців, 4—студентів і т. ін. і лише троє з літераторів. Отже кваліфікований письменник участі в конкурсі не брав. Зате, як неактивніше поставилися до нього початкуючі селяне та робітники (більшість авторів так і зазначають, що вперше беруться до пера). Активніше виявлено. І серед цього активу до 10 чоловіка журі характеризувало, як дуже талановитих, що при умові набуття відповідної письменницької кваліфікації та загальним підвищення культурного рівня, можуть стати на видатних майстрів. Аналіз їх творів дає тогочасні для всіх висновки: володіючи безперечним хистом, мистецькою інтуїцією, чистим класовим чуттям, вони не спроможні були дати художній твір і сатнути в крайньому разі далі примітивної агітки через: 1) незнання мови, 2) незнання театру, 3) незнання елементарних законів драматизму і 4) неуміння зорієнтуватися в матеріалі.

Отже, щоб досвід конкурсу не пішов би врозів на марне, треба поставити завдання використати виявлений актив. Потрібно звернути найбільшу увагу, бодай, на цих десяти п'ятьох найкращих авторів і дати змогу їм кваліфікуватися, а то й просто набути загальної освіти, щоб колись то мати від

них внесок у радянський репертуар. Перед політосвітними органами мусить повстати завдання взяти на себе керівництво їх самоосвітою,—чи то в їх індивідуальній роботі, чи притягнувши їх до масової мистецької організації, чи до художнього ВУЗу і т. ін. Зокрема мусить стати справа про улаштування короткотермінового семінару для вивчення техніки драматизму. На це можна закинути, що не на семінарах та курсах «робляться драматурги». Але аналіз їх творів виявила, що їм не хисту бракує, а саме таких технічних знань, що їх можна набутти на короткотермінових курсах.

З'ясується треба сказати кілька слів про тематику конкурсних п'єс. В цілому часів НЕП'и вона майже не захопила. В ній відбилася доба військового комунізму. Це цілком зрозуміло, коли зважити той факт, що п'єси писані 24 року. Але в цілому ж обсязі тематики, найхарактернішими сюжетними схемами (за незначним винятком майже для всіх 140 п'єс) були дві: 1) боротьба куркулів і позаможніх, 2) родинні взаємини—батьки та діти.

Перша сюжетна схема розрішалася майже завжди в плані ура-революційної агітки за радянську владу. Друга—в плані побутової п'єси (з ухилом в чисто літературну п'єсу), при чому за художній зразок бралася стару п'єсу Карпенка-Карого. З елементів нового побуту домінує найбільше один—вінчання без попа, одруження в ЗАГСі. Беручи на

ВУФКУ і краєзнавство.

Цікаву думку подав тов. Ю. Я. (стаття «Вся Україна» в «К. і П.» № 15) про утворення краєзнавчого фільму, що мав би всебічно охопити всю радянську Україну.

Будуючи нове життя, всі активні верстви, радянського суспільства прийшли до того висновку, що шлях до господарчого та культурного поступу країни, до економічно-політичного її зміцнення веде через краєзнавство, через всебічне і цілкове вивчення і використання природних багатств і продукційних сил країни. Тому намір ВУФКУ утворити краєзнавчий фільм, безперечно, зустріне як-найширшу підтримку з боку наших краєзнавчих організацій, наукових робітників та, взагалі, активного радянського суспільства.

Отже тільки здається нам, що не слід зразу братися за «всю Україну» на одному фільмі, бо занадто широка і всебічна тема може спричинитися до того, що ми покажемо море і степ, хутір і завод, покажемо тільки сільську хату і фабричний димар, а відбити сучасний економічний стан, динаміку економіки, культурний стан країни, соціально-побутовий бік нашого життя—не зможемо. Можливість розгорнути в одному фільмі сотні галузей, передати тисячі фактів і деталей, про що каже тов. Ю. Я. в своїй статті, як-раз і спричиниться до негати вистави фільму. Відомо, що часта зміна картин краєзнавчого характеру (а фільм-же матиме такий характер) швидко втомлює увагу глядача, зафіксувавши в його голові лише окремі епізоди, і не дає бажаного цілющого враження.

Позитивність краєзнавчого фільму полягає не в числі картин, а в їх якості.

Доцільніше було-б, педагогічно, підходи-

увагу, що всі автори, що торкалися цих питань—перебувають на селі, можна зробити висновок про актуальність цих сюжетів і нагальну потребу трактувати їх в художніх творах.

Що до доцільності організації подібних конкурсів,—то треба висловити таку думку:

—Виявлення серед сільського активу, здібних до драматургічної творчості і поповнення ними кадрів письменників—річ безперечно необхідна, але доцільною вона стане лише при тій умові, коли виявленим буде дано змогу кваліфікуватися. Зважаючи ж на те, що головним завданням конкурсів на п'єси є всеж таки створення репертуару, потрібно при організації конкурсів стримати пасамперед, до притягнення вже кваліфікованих письменницьких сил. Тому, як що стане на черзі улаштування нового конкурсу, то треба обмірковувати інші методи його організації. Зокрема—відкритого конкурсу, чи закритого, але серед обмеженої кількості запрошених письменників.

Такий конкурс потрібний нагально. Він зможе спричинитися до розрішення репертуарної кризи не тільки для сільських театрів а й центральних.

Ясно, що він не виключає можливості переводити й надалі роботу по виявленню молодняка через широкі конкурси, що можуть іти рівнобіжно—з іншими вимогами й завданнями до його учасників.

Ю. СМОЛИЧ

чи до справи, дати цілу низку фільмів краєзнавчого характеру так, щоб кожний окремий фільм освітив детально і всебічно, динамічно і перспективно лише якусь певну галузь нашого народного господарства чи нашої культури. Такі краєзнавчі фільми, як-от — «Донбас — вічний революціонер», «Цукрова промисловість України», «Сільське господарство лісостепу», «Сільське господарство степу», «Освіта на Україні», «Медицина на Україні» і т. ін. принесуть значно більше користі, ніж поверхнева (а іншою технічно навіть вона не може бути) «вся Україна».

Невеличкі фільми, що змальовували б типові природні краєвиди України, пам'ятки природи, пам'ятки історичні, революційних подій і т. ін. так само доцільніше було б подавати поруч з великими фільмами соціально-побутового характеру.

Тов. Борисов-Владимиров («К. і П.» № 15) порушує справу про час утворення соціально-побутового фільму з радянського життя. Дуже добре було б, а не цілком можливо, як-би наші сценаристи, змальовуючи сучасний побут, розгортали б його на тлі наших краєвидів, нашої економіки. Типовий краєвид, пам'ятка революційної події, штрих з заводського виробництва, виїло вставлений в фільм соціально-побутового характеру, не пошкодить справі, а навпаки, дасть яснiшу основу сюжетові і стане на послужі краєзнавству.

Поставимо гасло: розгорнути не сотні галузей, передавати не тисячі фактів і деталей, а подати один факт, розгорнути одну галузь і опрацювати її якісно. Успіх краєзнавчого фільму не в кількості картин, а в їх якості.

К. ДУБНЯН.

Блок-нот західньої літератури.

НОВИЙ РОМАН БЛАСКО ІБАНЬЕСА.

Відомий іспанський письменник Бласко Ібаньес випускає новий роман, присвячений відкриттю Америки, де центральна дієва особа — Колумб. Цей роман спочатку друкується в американському щотижневикові, при чім, як повідомляють німецькі газети, іспанський романіст дістає за нього гонорар в розмірі 75 тис. доларів.

НАД ЧИМ ПРАЦЮЮТЬ НІМЕЦЬКІ ПИСЬМЕННИКИ.

Томас Мані закінчує книгу під заголовком «Паризький щоденник». Відомий фантастичний письменник Густав Мейрінк працює паралельно над двома романами, що з них один напівдокументальний, і над сценарієм для кіно. Гуго фон Гофмансталь закінчив твір «Башта». Вольдемар Бензенсє випускає (напіважантурницький, напівліричний роман) «Везиманна зірка».

ЮВІЛЕЙ ФРЕНСІСА БЕКОНА.

У квітні буде 300 років з дня смерті англійського філософа—родоначальника емпіризму—Френсиса Бекона. Своїм «Новим органом» Бекон поклажив початок філософії нового часу, різко порвавши з схоластикою, аристотелізмом, теологічною метафізикою, та всебічно розробивши індуктивний метод в логіці. Бекон був великим ентузіастом і апологетом природознавства і бачив в природничих науках, звільнених від телеологізму, найвірніший спосіб остаточної перемоги природи над людиною. Ціла низка його провіщувальних—зроблених шим в «Новій Атлантиді»—здійснилися повнотою. Крім своїх величезних науково-філософських заслуг, Бекон відрізняється серед інших мислителів красою сюжетності, стилю та образними, влучними характеристиками. Довгий час існувала версія про те, що всі твори Шекспіра належать перу Бекона, що приховував під своє авторство під прізвищем Лондонського актора. Особиста біографія Бекона вважається запламованою. Він був великим кар'єристом і користувачем. Ному вдалося добитися значного поста—великого канцлера Англії та титула барона Веруланського. Та на самій вершині своєї кар'єри—60 років від роду його було заарештовано і за суджено по обвинуваченню в хабарництві.

СЕРЕД ФРАНЦУЗЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ.

Відомий революційний поет Шарль Вільдрак приїхав до Токіо на постановку своїх п'єс японською мовою. Театральна публіка Японії зустріла його з великим захватом.

У спілці селянських письменників „Плуг“.

ЦК «Плуга» порушив перед відповідними органами справу про встановлення премії ім. Франка. Нині президія Укрголовнауки ухвалила установити премію ім. Ів. Франка в розмірі 1500 крб. що річно за наукові праці й окремі студії з галузі історії літератури. Президія Укрголовнауки має через Колегію НКО лійти з доповідною запискою до Ради Народніх Комісарів для виключення відповідної суми.

Для реалізації постанов 3-го Всеукраїнського з'їзду Плуга ЦК Плуга звернувся з проханням до Відділу мистецтв скликати особливу нараду в справі професійної літературної освіти, та до відділу Літ про утворення постійної наради з представників літ. громад. організації для керівництва й допомоги літературному рухові на Україні.

З метою допомогти хворим членам Плуга—ЦК звернувся до НКЗдоров'я, ВУРПС, Центральної секції робітників друку та місцному письменництві, щоб ці організації прийняли на допомогу особливо в справі санаторійного лікування та забезпечення членів спілки можливістю дістати спочинку влітку.

З огляду на те, проєктовані курси—семінар для сільських драматургів в цьому році не вдалося утворити з причин фінансових, ЦК Плуга ухвалив прохати НКО ввести відповідну витрату в кошторис майбутнього бюджетного року згідно з тим планом, що його подала драмстудія Плуга.

Ухвалено відновити роботу кіно-студії, заарештавши на місці М. Романовської (яка за-

Нові видання.

КООПЕРАТИВНА ХРЕСТОМАТИЯ. Певзнєр С. Л. Под ред. и со вступительной статьей Викт. Целларюса. «Литгоспиздат» 1926 г. Стр. 726. X. Цена 4 руб.

По змісту «Кооперативная Хрестоматия» Певзнєра поділяється на XI розділів, а саме:

Розділ I—суть і суть кооперації й класифікація кооперативів, II—Різні погляди на кооперацію, III—Пролетарська кооперація, IV—Непролетарська споживча кооперація, V—Споживча кооперація в Україні, VI—Селянська кооперація, VII—Селянська кооперація в Україні, VIII—Дрібно-буржуазна кооперація, IX—Радянська кооперація, X—Загальні питання кооперативного руху, XI—Додатки. (В останньому розділі подано статистичні відомості та декрети й постанови про кооперацію).

Крім виборок з кращих друкованих творів Кооперативна Хрестоматія містить в собі й чотири статті спеціально для цієї книги написані (Певзнєр—«Сучасний стан споживчої кооперації в СРСР та її роль в народному господарстві», К. Панченко—«Сільсько-господарська кооперація в СРСР», М. Малюга—«Колективізація сільського господарства в СРСР», та О. Фесенко—«О.г. кредит в СРСР»).

Поданий за цими розділами багатий матеріал з кращих творів про кооперацію й по кооперації міг би дати оцінений підручник, підсобну книгу для тих, хто хоче ознайомитись з теорією, історією й сучасним станом кооперації в капіталістичних країнах та СРСР і т. ін. За таким дуже вдалим планом можна дати й хрестоматію як підсобну книгу для викладачів та студентів соціально-економічних ВУЗів, можна дати й хрестоматію для слухачів кооперативних курсів, кооперативних профілів й самоосвіти. І це є необхідна річ, бо ж ми маємо підвищений інтерес до кооперації взагалі, маємо потребу більш глибокого вивчення кооперації членством кооперативним активом, маємо кілька десятків кооперативних і ін. соц.-економ. шкіл, що в них вчиться кооперації до десяти тисяч молоді і в той же час не маємо ані добре обладнаного наукового підручника ні для одної з перелічених груп, ані навіть такої праці, як Соціалістичні основи кооперації проф. Туган-Барановського та ін.

Кооперативна Хрестоматія Певзнєра, що вигідно відрізняється від попередніх двох хрестоматій (центральної та Красовського вид. Докат і в дуже цінною й потрібну книжкою, все ж є сурогат підручника і до того сурогат універсального типу, бо вона розрахована «на комсомольця, партійця, радянського робітника, студента соціально-економічного ВУЗу й викладача, слухача кооперативних курсів і для самоосвіти. (Ст. 7).

Оцей універсальний в основному хрестоматія Певзнєра, бо ж об'єднати такі цілі завдання, як задоволення потреб студента й викладача ВУЗу й слухача кооперативних курсів і ін. до цілком нерозривних завдань.

Хрестоматія Певзнєра в більшій мірі може задовольнити потреби того, що прагне до самоосвіти, до ознайомлення з історією, теорією і т. д. тої чи іншої галузі кооперації, аніж потреби ВУЗу, для якого систематизація матеріалу повинна мати інший характер, більш чіткий і концентрований.

хворіла) тов. Радша і тісно зв'язавши роботу студії з ВУФІСУ та АРПС (асоціацією радянської кінематографії). Рівно визнано за необхідне оживити роботу дитячої студії та студії драматичної.

На одному із найбільшніх засідань ЦК має бути остаточно розв'язано справу з тими товаришами, що відносно них під час переорганізації було вирішено чогось певного за відсутності матеріалів. Так само було переглянуто і затверджено новий список філія Плуга.

Журнал «Плуганин» в огляду на початок літнього періоду відступного—вирішено видати подвійним числом (ч. 5—6, за травень—червень), ч. 4—має бути присвячене підсумкам 3-го з'їзду Плуга та ювілею Ів. Франка. Вийде вона з друку на початку травня.

Мих. Бик.

Хоч цей закид взагалі можна було б зробити хрестоматії незалежно від того, для кого вона призначена, напр.—беремо про родчельців, і тут відразу не знаходимо того, що нам потрібно, що нас цікавить—чого треба випишувати, перечитуючи цілий розділ. Отже не можна визнати, що добір і розклад матеріалу є дуже вдалий.

Хрестоматія має де-що зайвого, вагте з міленьких популярних книжечок, що можна було б й не містити в хрестоматії, але поруч з тим в ній нічого немає з таких поважних сучасних робіт, як Ліпського-Кутузова—«Очерки по теории кооперации», М. Балабанова—«История рабочей кооперации», П. Ф. Височанський—«Начерк розвитку української споживчої кооперації».

Загалом мало дало матеріалу що до української кооперації, а таку капітальну працю як П. Ф. Височанського—«Начерк розвитку укр. споживчої кооперації» т. І дорадянська доба, навіть не згадується в бібліографічному покажчику.

Отже всякий український кооператор, студент укр. ВУЗ'а, наш курсант, затративши силу часу на випишування матеріалу до української кооперації, в кінці кінців може наткнутися на артілі Певзнєра на Юге Росії, знайде в спеціально для Хрестоматії написаних статтях Малюги й Панченка коротенькі відомості про сільсько-господарську кооперацію, та кілька цифр з книжки Целларюса—«Кооперация и борьба за социализм» та й усе.

А це вже дефект серйозний, бо кооперацію ми вивчаємо в конкретних умовах нашої дійсності, нашого господарства.

М. Токаревський.

Ю. СМІРНОВ. Коректа. Підручник для українських коректорів, редакторів і авторів. ДВУ—Харків. 1926, тпр. 2.000, стор. 63, ціна 45 коп.

Потреба такої книжки у нас вже відчувалася давно. Величезний зріст української книжкової продукції за останні десятиліття створив чималий кадр українських коректорів, що здебільшого вчилися за це діло випадково: більшештатомна людина попадає «для ліквідації свого безробіття» в друкарню, вивчає на практиці коректорські знаки й жестикулює ними як прийде. Осв'ятам же й коректор. Процент технічно писемних коректорів у нас дуже малий, а звідси й технічна недосконалість наших видань. Досконалення в цій галузі треба віднести більш на рахунок складача й метрпашака, а ніж коректора. Тому книжку Ю. Смірнова можна тільки вітати. Подання в стислій формі найповніші правила набору й коректури, вона не тільки підсилює теоретичні знання, нашого молодого коректора, але й внесе певні норми в його працю.

«Коректа» стане в пригоді не тільки коректорам. Як часто трапляється, що автор, неписьменний в корекції, переглядаючи свій твір перед друком, «направляє» такого, що потім ніхто не розбере. А звідси, зрозуміло, дорожчання продукції, технічні лягушечки, тощо.

Великим дефектом всіх наших видань є неусталеність укр. правопису. Ю. Смірнов старається усунути цю хвилю, дозволяючи свою книжечку «Акад. правилами Укр. Правопису» та правописним словничком. Доцільність цього сумнівна, адже ж Академія останнього слова ще не сказала і звесь цей матеріал може швидко перетворитися в зайвий баласт для «Коректи». Чи не краще було б відіслати коректора й автора за правописом до Академії, а місце задля «Правилами» використати для набірної ілюстрації викладених у книжечці технічних правил? Не завалило б подати зразки шрифтів та їх назви—це стало б в пригоді не лише коректорам, але й авторам та редакторам. Нарешті в «Коректі» зовсім не згадується про техніку газетної коректури.

Видана книжка не погано, але мова важкувата. Автор любить високий стиль і через те частенько вживає стилістичних варваризмів (напр.: «Випускаючи я підручника цього...», «Перевіряючи коректор виправлені набори... повинен пам'ятати...» і т. д.).

Ом. Б.

Я. ОКУНЕВ. Газ проф. Морана. Утопічний роман. Вид. «Українськ. робітк.» Харк. 1926. Ст. 61. Ціна 45.

«Тут малюється майбутній комуністичний лад, цілком відрізняючись від сучасного, в якому не тільки немає примусової сили, так, що людська істота в цілком вільній, але одночасно волі та бажання кожної людини погоджується з інтересами всього людського колективу...» — так рекламує свою утопію у передмові автор. І рекламує не погано, бо справді — кому не хочеться хоч на хвилину заглянути в далекі часи Всесвітньої комуні. Але тут велике «але». Бо ж справа в художньому творі не вирішується лише добрими намірами автора, а врешті тим, як він зумів справитися з завданням.

Роман розбивається на дві частини. В першій іде річ про останній момент капіталістичного світу. Тут ви зустрінете всю бутафорию оренбурзько-мессендовської літератури з вічно незмінними С. А. Ш. з Джон-Хангами, Денісами, Ірвасами, Ньюпортами і тейллініми званнями Моранами, що витвір його дає можливість двом сучасним громадянам опинитися в садах Всесвітнього міста через 200 років. Отож професор Моран зробивши винахід — в спосіб анабіоза виражає громадян Вікенція та Сегенія Моран в їх далеку мандрівку, а тим часом руйнується старий світ і т. далі. Їхнатиється ця справа врешті тим, що громадянин Дікенсія та Сегенія Моран, опиняються в ставі Уельсового сонного, з тією рішучістю, що проспавши останній понадає в оточення періоду скандинавського розвитку капіталізму, а ці на перах безхмарних часів комуні. Зрозуміло, що часи комуні мало скидаються на нашу перетову добу і тому громадянам Вікенція та Моран є з чого дивуватися. Тут і «ідеографія» (приладдя для читання думок) і «радіомобіль-секстаус», і безліч діалогічних апаратів і споживачів пива, що протиставлено Церберу, а споживачів не через рот, а всім тілом у ванні, і окупці зола комунарів, і висячі мости й мостики через Ламанші, Атлантики т. ін., і т. інше. Але, звичайно найбільше вражає наших сучасників це діалогічне розуміння найбільш некупої проблеми нашого часу — проблеми пошу. Родина, звичайно, нема, чоловік і жінка ходять в одяговому убранні, про дітей, як і падає, те бути, дбає не окрема родина, а ціла комуні. Добре поставлена наука про гіпноз, вжиток нещасливих коханців комуні під впливом мук ревності, а відсутність всяких умовностей полові стани, подешевує до мінімуму впливуваному чоловікові знати собі йину пару і т. д. і т. л.

В книжці нема жодного оригінального моменту. Автор собію зоречитав існуючі утопі, відділяючи і техніки в журналах, використавши їх для свого роману, і в такий спосіб лий сконденсував всі банальності мессендовської літератури, сполучивши їх з матеріалом поданим у брошури Бобеля «Соціалізм майбутнього».

Книжка залишає читача холодним і розчарованим: про все це ми вже десь читав, про все це вже знав і сторінки граматично наведеного роману драгують своєю порожнечою.

І. Шахінцев.

НАУКОВИЙ ЗБІРНИК УАН «Київ та його околиці».

Цими днями вийшов з друку у Державному видавничому збірник «Київ та його околиці», складений історичною секцією Академії Наук за редакцією акад. М. О. Грушевського. В збірнику вийшло матеріалів присвячених різним питанням з історії Києва — статті акад. М. О. Грушевського, акад. Тутковського, Ф. Ершета, О. Шереметівського, О. Шахрая, О. Гермаїна і др.

Другий збірник історичної секції УАН має бути присвячений Черкашину і навколишньому Подніпров'ю.

Лист до редакції.

Вельмишан. т. Редакторе!

Цим повідомляю, що з 23 квітня в. р. з виходом з «Сімейних селянських писемників» «Плуг», не поділяючи ні її організаційних форм, ні тих копєчних завдань, що їх вона собі ставить, як спілка письменників селянських.

І. Сеиченко.

Заходи до увічнення пам'яті М. Коцюбинського.

Пам'ятник у Винниці Мих. Коцюбинському та інші заходи до увічнення пам'яті письменника на Поділлі. Винницький Окривконком постановив збудувати у Винниці пам'ятника письменникові-винничанинові Мих. Коцюбинському, присвятивши відкриття пам'ятника до 64-х роковин народження письменника, цебто 18 вересня 1928 року. Одночасно Окривконком звернувся до ВУЦВК та РНК за дозволом зібрати пожертви на цей пам'ятник по всій УОРР та АМСРР.

При ОВК енергійно працює Комісія для увічнення пам'яті М. Коцюбинського, на чолі якої стоїть президія у складі голови Вин. ОВК тов. Воробйова, зав. Окривосвітою тов. Самуїна та директора Вин. Філії Всеукр. Бібліотек при Всеукр. Академії Наук тов. Отамановського.

Заходами Комісії вивласнено й взято під охорону хату у Винниці, де народився М. Коцюбинський, яку перетворено буде в Музей ім. Мих. Коцюбинського на території «Абаз», що є кол. материнною родиною Коцюбинських.

Відзначення у Винниці 13-ої річниці смерті М. Коцюбинського. День 13-ої річниці смерті славі письменника-винничанина М. Коцюбинського, що припадає 25 квітня, має бути особливо відзначено місцевими культурно-освітніми установами. Редакція Винницької газети «Червоний Ірпай» дає статті, присвячені пам'яті письменника, а Вин. Окривосвіта дала обіжне розпорядження до всіх шкіл м. Винниці улаштувати привітальні пам'яті письменника реферати, доповіді і т. ін.

Відомий український художник проф. Мих. Жук приїде до Винниці в справі увічнення пам'яті М. Коцюбинського. Відомий український художник — професор Одеського Художнього Інституту Михайло Жук, що був підчас перебування М. Коцюбинського в Чернігові найближчим його приятелем і намалював того часу чудовий портрет письменника, приїде до Винниці на початку травня б. р. і візьме участь у праці Комісії для увічнення пам'яті М. Коцюбинського при Винницькому Окривконкомі.

Обеліс з погруддям М. Коцюбинського в 64 роковини його народження. На найближчому засіданні Комісії для увічнення пам'яті М. Коцюбинського при Винницькому Окривконкомі розглянуто буде питання про те, як місто Винниця має відзначити 64 роковини з дня його народження. Роковини ці, як відомо, припадають на 18 вересня б. р.

Передбачено вшанувати цей день відкриттям на подвір'ю хатини у Винниці, де народився М. Коцюбинський, гранітового обеліска з бронзовим погруддям письменника й відповідним написом. Комісія певна, що потрібні для цього невеликі кошти (200—250 карб.) вібрано буде пожертвами в м. Винниці. День відкриття обеліска з погруддям славетного письменника має бути оголошено святом для м. Винниці.

В. О.

Шахи й шашки

За редакцією І. Л. Янушпольського.

Ч. 13. 25 квітня 1926 року.

Укрупні значки фігур: Кр—король, Ф—ферзь, Т—тура, С—слон, офіцер, К—кін, п—пішак

Партія ч. 16. Дебют Німцовича.

Відіграна в VII турі міжнародного трніра в Земмерінгу, 15-III—1926 р.

Білі—А. Німцович (Данія).

Чорні—А. Рубінштейн (Польща).

1. К g1—f3	d7—d5	22. К f3 : e5 ¹⁾	Ф d7—e8
2. b2—b3	e7—e5	23. Ф e4—g4	Т f8—g8
3. С c1—b2	К b8—c6	24. К e5 : e7+	Ф e8 : f7
4. e2—e3	К g8—f6	25. Ф g4 : a4	Ф f7—d5
5. С f1—b5	С c8—d7	26. Ф a4—g4	С e7—d8
6. 0—0	e7—c6	27. Ф g4—g5	h7—h6
7. d2—d3	С f8—e7	28. Т f1—e1	Ф d5—d7
8. К b1—d2	0—0	29. Т c1—e6 ²⁾	c5—c4
9. С b5 : c6 ³⁾	С d7 : c6	30. b3 : c4	Т a8—b3
10. К f3—e5	С c6—c8 ³⁾	31. С b2—c3	Т b3—b1+
11. f2—f4 ⁴⁾	К f6—d7	32. Т e6—e1	С d8—b6+
12. К e5 : d7	Ф d8 : d7	33. Кр g1—f1	Т b1 : e1+
13. e3—e4	f7—f6	34. С c3 : e1	Ф d7—a7 ⁵⁾
14. Ф d1—f1	С e8—f7	35. Т g3—h3 ⁶⁾	Т g8—f3
15. a2—a4	h7—h6	36. С e1—c3	С b6—d8 ¹¹⁾
16. Т a1—e1	a7—a6	37. С c3—d2	Ф a4 : c2
17. f4—f5	d5 : e4	38. С d2 : h6	Ф c2—b1+
18. Ф f3—e4	e6—e5	39. Кр f1—e2	Ф b1—c2+
19. Т e1—e3	b6—b5 ⁴⁾	40. Кр e2—a4	С d8—b6+
20. Т e3—g3 ⁵⁾	Кр g5—h8	41. Кр e3—e4	Ф c2—e2+
21. К d2—f3	b5 : a4	42. Т h1—e3 ¹²⁾	Чорні залясся.

¹⁾ В даному становищі усім цим слона, що не має майбутнього, тим паче король, що заважає йому білі беруть пункт e5.

²⁾ Чорні, звичайно, не хотять допустити з'єднання пішаків на лінії c, але з цією метою пригрозити було б грати Ф d8—c7.

³⁾ Тепер, з відкритою королю, сталося становище характерне для Голландської партії.

⁴⁾ В зв'язку з двома останніми ходами чорних і білих виникла можливість поїмки атаки на позицію вкорою короля, в протязі якій Рубінштейн розпочинає виверсно на ферзевому фланзі.

⁵⁾ З загрозою 21. Фe4—g4 g7—g6 22. f5:g6 Фd7:g4 23. g6:f7 з виграшами фігури.

⁶⁾ Розв'язуючи хід. Брати коня не можна, бо після 22...f5:e5 23. Фe4:e5 чорні не можуть зберігати пункт.

⁷⁾ Викликаючи нове послаблення позиції чорного короля, з огляду на загрозу мата з атаки—Фb6:h7+ і Тg3—h3X.

⁸⁾ Загрожуєчи на випадок пожертви тури на f6. Але це нуже, видимо було 29. Тe1—e4 попереджуючи визволяючий хід c3—c4, та підготовлюючи перекішення тури в залежності від обставин, на лінії g або h.

⁹⁾ Пожертвою пішака на 29 ході чорним удалося сильно послабити атаку білих і навіть затримати ініціативу на ферзевому фланзі, в зв'язку з чим при правильній грі з іднього боку, виграти білих був би не таким легким.

¹⁰⁾ З загрозою 36. Тh1:h6+.

¹¹⁾ Тут слід би було брати пішака e2.

¹²⁾ Гарний міжмисний хід, що форсує, маючи на увазі загрозу мата на g7, виграш ферзя за туру.